

מסורת הש"ס

א) סדר עולם פי"א
תוספתא דסוטה פי"א ה"ב,
ב) [תענית ט ע"א], ג) [ג'] הערוך בערך משה מנו רבנן בשבעה בבלר ט"ו,
ד) מגילה יג, ט) [ג'] אדם עובדים, ו) ר"ה יא. סוטה יז: סדר עולם פי"א
תוספתא דסוטה פרק יא ה"ג פסיקתא פרשת ויקר,
ו) [תוספתא פי"א ה"ו],
ז) [דברים ג, כה], ט) [עין רש"י שמות טו, לה, ושבת פו ע"ג, ורש"י, ד' י"י]
יט ע"ג, כ) [ויקרא כג, יד],
לא) [נמנות ספ ע"ג],
מ) [עני היטע סוגיא לקמן ט: אלא מחורבא כדחזקיא],
ט) [דמלא פי"ב ה"א],
ס) [ו"הפסח" לתא בדפו"ר, ו"ל בפסוק],
ע) [שבת ל:, פ) [פסחים ד ע"א],
ז) [בדפדפי: לעס:, ק] [וגלע ד ע"ג],
ח) [לקמן מ ע"ג],
י) [ר"ה י ע"א],
ט) [מלא פי"א מ"א],
א) [ויע' מות' פסחים מד: ד"ה ור"ה],

מוסף תוספות

א. כדאמרין (יבמות כ.) בה"ג דהוה דחי עשה דברים לאו דאלמנה מן הארוסין אלא דגורין ביאה ראשונה אטו ביאה שניה.
מוס' טו"ך. ב. ומה שאמר יהושע כי בעוד שלשת ימים היינו בסוף שלשת ימים דכתיב ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו השטורים בקרב המחנה וכתיב בתורה כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות היינו כריתת ירדן ומדקאמר מחר משמע דהיינו יום ד' שלאחר ג' ימים דמקצה שלשת ימים היינו בסוף כמו מקץ שבע שנים תעשה שמיטה דשביעית סופה משמטת, וכן פירש"י בפ"י יהושע בעוד שלשת ימים, בעוד בסוף, עוד תתעכב כאן ג' ימים ולאחר מכאן תעברו משמע שרוצה לומר שברביעי בעבר, מוס' טו"ך. ג. ואפילו מאן דלית ליה מקצה היום ככולו לענין שלשים של אבלות [מ"ק ז:]. מ"מ קליש ליה אבלות ואין כאן עצבות כל כך. מוס' טו"ך. ד. תמוס' טו"ך. כמז. דהיינו כשהשלים שש יוגעט וזל יוכל באמצע שנה שביעית, יוכל מוציא ואפי' לא נכנס בשביעית אלא יום אחד כשחל יובל מוציא מיד. (וע' מהרש"א).
ה. שהיה ערלה זו מה שנאמר בה איסור עולם דפירות של תוך שלש שנקראים ערלה אינם מותרים לעולם ושלחור שליש לא נאסרו מעולם ואין דין ערלה בהם. רעב"א. והעין לא נאסר אפילו בתוך ימי ערלה דכתיב את פירו. ענינ' מה שאין כן בחדש. מוס' ה"א.

ו. ובכל עניני ערלה קאמר ולפי שבא איסורו משום ערלה כוללו ע"ה הערלה ורבעי יש היתר לאיסורו ע"י חילול אבל ערלה גופה אחיא אף בשליש. מוס' ה"א.
ז. או להביא לירושלים. מוס' פסחים:
ח. שהאדם זורע קודם לעומר תבואתו אצפ"י שאסורת בחדש וכן הערלה מותר לנטוע אילן שהוא נעשה ערלה. רמב"ן.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לת.

לא הוו לריבי. שנתקפקו מן המן שזכליהם: **אל ארץ נושפת**. מעצר הירדן ואילך שהיא חשוכה מארץ סיחון ועוג כדלשכחן במשה שהיה מתאווה ליכנס לה וקרי לה טוביה': **קלה ארץ כנען**. בערבות מואב ששם מת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קלה כניסת ארץ כנען: **חסר שלשים**. שנתקפקו מעוגות שהזילו ממזרים דכתיב

עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין חילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה שצבתנו על סיר הבשר וגו' וכתיב (שם) הנני ממטיר לכם לחם אלמלא בשעה עשר באייר המן התחיל לירד:
ו) **ויצנו בני ישראל** שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנאטוה יהושע להסיען הכינו להם **זדה** לדרך ג' ימים ובשלישי ימים וכתבי צעשור לחדש הראשון: **לא שלשים ושלושה למפרע**. והן עשרה דינים ועשרים וג' דלדך למפרע והוא שצעה בלדך ו' ימים עברו ממנו ועשרים ושלושה הרי כ"ט שאדך חסר הוא': **שלוש מלות**. חדש וערלה וכלאים: **כנניסון לארץ**. שהרי כמדבר לא זערו ולא קלרו ולא נטעו: והוא

הדין שינהגו. החדש מפורש בו מוצב וקסבר כל מקום שאתם יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו: שאין **איסורו איסור עולם**. אלא כל שעה עשר בניסן דכתיב: עד עכ"ט: ואין **איסורו איסור הנאה**. דמתן (מנחות דף ע"א) קולר לשחת ומאכיל לזהמה: **ויש היתר לאיסורו**. וזכום שעה עשר זעמנו איסורו מותר אם יש עומר קרב: **כלאים שאיסורין איסור עולם**. זרע חטה וחרצן אסורים הגפנים לעולם: **ואסורין כהנאה**. דכתיב (דברים כג) תקדש* [שון הקדש]: והוא **הדין לערלה בשמים**. אף הערלה בזה צ"ו וזה בשני הוכחות אע"פ שהשלישי אכן זה שאין איסורו איסור עולם מיהו איסור הנאה הוא ואין לו היתר בתוך ימי איסורו: **רבי אלעזר בר"ש**. פליג אדאבזיה וסבר דחדש אינו נוהג בח"ל וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי סופרים כדלקמן: כל

לאיסורו נוהג בין בארץ בין באיסור הנאה ואין היתר
לאיסורין אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה

ביום השלישי יום הולדת את פרעה וגו' לפיכך יש ליישב פירוש ראשון דודאי לא דיצר עמו אלא דוקא ביום ל"א לאלז משה דהיינו ח' ניסן ואמר לו הקב"ה צעד שלשת ימים עם אותו יום שעמד בו דהיינו יום עשירי תעבורו ומקנה שלשת ימים דקאמר יהושע ז' להעם היינו סוף יום שני אסמון ליום ג' וזהו ביום ל"ב צסופו סמוך לתחלת יום ל"ג כמו ההוא דפסחים (דף י"א): במיפק תרתי ועייל תלת וכן מצינו בירמיה (לד) דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את עזדו ופריך בערכין (דף ל"ג). מאי קאמר שבע והלא עזד יוצא בשש"י ומשני שז לנמכר ושבע לנרע"פ פי' אשם פגע בו יוצל שנת ו' לרזיעמו או למכירתו¹ תשלחהו אלמלא אע"ג שהיוצל משמט מתחלתו² קורא מקץ שבע שנים הכא נמי קרי תחילת יום ג' מקנה שלשת ימים: **שאין איסורו איסור עולם**. פי' בקונטרס אלא כל ט"ז בלגד ויש היתר לאיסורו שציוס ט"ז איסורו ניתר אם עומר קרב ולפי זה אחיא כר' יהודה דלמר במנחות צפרק ר' ישמעאל (דף ס"א). דכל ט"ז אסור כי ליכא עומר ואיכא למאן דלמר התם האיך המזרח מתייר: **והוא** הדין **לַעֲרֵלָה** בשתים. פי' בקונטרס אע"ג דאין איסורו איסור עולם דמוותרת בשנה רביעית מיהו איסורו איסור הנאה ואין לו היתר תוך ימי איסורו והקשה ר"מ הרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתרה³ ופי' ר"מ דערלה זו בשנה רביעית קאמר⁴ דיש היתר לאיסורו על ידי פדיון⁵ לגל בשמים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה והר"ר י"ט פירש דבערלה ממש קאמר דיש היתר לאיסורו והכי פירושו יש היתר לגרוס איסור ולנטועם⁶ וכלאים אסור לגדלם ולזרועם⁷ והקשה לו רבינו תם דקמיי צספרי יש היתר לאחר איסורו משמע שהאיסור נפקע⁸ וה"ר משה מפוטטיי"א מפרש דערלה יש היתר לאיסורו על ידי צ"ד דפרי ערלה אסורין עד ט"ז בשצטט⁹ ואם חיסר צ"ד חדש כסליו הרי ממהירין יום היתרין וכן חדש דחדש אסור עד י"ז בניסן ואם חסרו צ"ד חדש אדר נמלא שמהמהירין יום היתרו מה שאין כן ככלאים שאין צ"ד יכולים להמירן צסום ענין ועוד אומר ר"י דלאילין קאי דיש היתר לאיסורו לפרי שגדל בו דאינו נאסר מה שגדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיצולת אין התצוצה נאסרת משום חדש מה שגדל בקנה השצולת לאחר העומר הואיל והשריש קודם העומר¹⁰ ולפי זה אחי אפילו למ"ד האיך המזרח מתייר¹¹:

והוא הדין לַעֲרֵלָה בשתים. ואם תאמר טבל ומרומה ומעשר¹² ינלף מק"ו דחדש דנוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ או במה מצינו שהרי

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לת.

אקרוב עומר והדר אבול. צירושלמי¹ מקשה למה לא אכלו מזה מחדש ויצא עשה דבערב תאכלו מלות ודחה לא תעשה דחדש ומתוך דאין עשה דקודם הדבור דומה ל"ת דלחר הדבור אי נמי יש לומר דגזירה כית ראשון אטו כית שני²: **ובני ישראל אכלו את המן מ' שנה אי אפשר** בו'. וא"ת אחאי לא מפיק ליה כולה מילתא צהדיא דכתיב (יהושע ה) וישבות המן ממחרת:
ט) הפסח ולא היה עוד לבני ישראל מן אלמלא דעד השתא הוה להו לישראל ושמה ימלא ליה למידעש מדצרי תורה: **עד בואם א"ר ארץ נושבת**. פי' בקונטרס היינו מעצר לירדן ואילך דחשוכה מארץ סיחון ועוג עד צואס אל קלה ארץ כנען היינו על שפת הירדן שהוא קלה ארץ כנען והיינו ארץ כנען וסיחון ועוג וי"מ איפכא דארץ נושבת היינו ארץ סיחון ועוג וקרי ליה נושבת לפי שקרובה למדבר ומפקא ממדבר והוא ישוב וקנה ארץ כנען היינו סוף ארץ כנען: **צא מהן א"צ למפרע**. פי' בקונטרס שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשנאטוה יהושע להסיען הכינו להם **זדה** לדרך ג' ימים דכתיב צעד שלשת ימים אים עובדים נמלא שכלו שלשים יום אלז משה צו' בניסן ולמחרת ציוס ח' דיצר הקב"ה עם יהושע שקודם לכן לא דיצר עמו שאין השכינה שורה ממוך נצלות:
ט) והיינו דכתיב והעם עלו מן הירדן צעשור לחדש והקשה ר"י מקרא אחרינו³ דכתיב ציהושע (ג) ויהי מקנה שלשת ימים ויאמר יהושע אל העם התקדשו ה מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות ומקנה שלשת ימים היינו יום עשירי⁴ וקאמר להו למחר אלמלא צי"א עברו וקרא קאמר צעשור לחדש וי"מ שהקב"ה דיצר עם יהושע ציוס ל' דאלז משה שהוא ו' בניסן ואע"ג דאין שכינה שורה ממוך נצלות מי"מ מקנה היום:
ט) ככולו⁵ וקאמר להו צעד שלשת ימים תעברו את הירדן לצד מאותו יום שעומד בו ויהושע אמר להם מקנה ג' ימים עם אותו יום שנתייחד עמו הדבור דהיינו ל"ב כי מחר יעשה ה' נפלאות דהיינו ל"ג יום ויום עשירי צמודש דוחק הוא דצעוד שלשת ימים דקאמר הקב"ה חלוק ממקנה שלשת ימים דקאמר יהושע ועוד לא הו יום צעוד שלשת ימים ישא פרעה (בראשית מ) דהתם הוי בתוך שלשה ימים דכתיב (שם) ויהי

שלשים יום כאלז של משה ושלושה ימים שהכינו להם צידה (מגילה י"ב). בן מאה ועשרים שנה אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, כדאי הלידה שספרי על המיתה (שם).

תורה אור השלם

1. ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען. שמות טו לה 2. וקמת שם משה עבד יי בארץ מואב על פי יי: דברים לד ה 3. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתחמו ימי כבי אבל משה: דברים לד ח 4. ויהי אחר מות משה עבד יי ויאמר יי אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: יהושע א א 5. משה עבדי מות ועתה קום עבד את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן לקדם לבני ישראל: יהושע א א 6. עברו בקרב המהמה רצו את העם לאמר הרינו לבנו לבס צידה כי בעוד שלשה ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר אנכי נשאת לפני לבם לרשתה: יהושע א יא 7. והעם עלו מן הירדן בקעשור לחדש הראשון והיו בגלגל בקצה מורדן ויהושע ד ט יהושע א א 8. ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אכיל עוד לצאת ולבוא ויך אמת אלי לא תעבר את הירדן הזה: דברים לב א 9. לא תהיה משכילה ונקרה בארצך את קדם ימך אמלא: שמות כג כ

נציון הש"ס

נצ"י ר"א ב"ר שמעון אויבר. פליג על אכויי וכן שבת מד ע"א: רש"י ר"ה ואסורין בהנאה וכו' לשון חקדש. אין זו התסקנה לקמן טו ע"ב וז"ע:

מוסף רש"י

אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (פ"א שאותם שבעבר הירדן מיושבת ועושה שנאמר אעפדי נא ואחלה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ונתנסו של נשבת יתנחל ר"ל מיושבת) (שמות טו) והיו מוסתפקין מומן שבבליהם. שלקיט בשבעה בלדך (יהושע ה י"א). חסר שלוששים יום. שהרי צט"ז בלדך ירד להם המן מחלה וצט"ז בניסן פסק שנאמר וישבות המן ממחרת (שמות טו לה). הכינו לבס צידה. כלל דבר הדרך לדרך וכל יוים למלתמה אמר להם למקן אשם אתה אומר במאכל ומשתה הרי היו מתקפסס צמן שזכליהם עד ט"ז בניסן וי'. בעוד שלשת ימים. בסוף שלשת ימים צעד שמהיו כאן שלשת ימים ואמר מעברו (יהושע א י"א). בן מאה ואומר במאכל שנה אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי ציוס זה נולדתי ציוס זה אמות (דברים לא ב) שלשים ושלשה ימים למפרע.

שנה ואשרים שנה אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי, כדאי הלידה שספרי על המיתה (שם).

^[1] דכתיב לא תורע כלאים. רמב"ן. י. דאלמא בהיתר הנאה הדברים אמורים ולא בהיתר מעשה שהוא קודם האיסור. רמב"א. ב. וביבוכים. מוס' ה"א.ש.